

Årsrapport för stödpersonsverksamheten 2015

Ärendet

Förvaltningen tar årligen fram en årsrapport för stödpersonsverksamheten. Ärendet innehåller årsrapport för stödpersonsverksamheten år 2015.

Förslag till beslut

Nämnden föreslås besluta att

- anta årsrapport för stödpersonsverksamheten 2015

Eva Ljung
Förvaltningschef

Årsrapport 2015

Stödpersonsverksamheten

Innehåll

INLEDNING.....	3
FÖRVALTNINGENS ORGANISATION OCH RUTINER.....	3
UTVECKLING AV FÖRORDNANDEN.....	4
STÖDPERSONERNA.....	5
REKRYTERINGEN.....	6
STÖDPERSONENS ÅTERRAPPORTERING.....	7
EKONOMI.....	7
KVALITETSSÄKRING – EGENKONTROLL.....	8
MEDVERKAN I PROJEKT.....	8

INLEDNING

Enligt lagen om patientnämndsverksamhet¹ ska patientnämnden utse stödpersoner åt patienter som tvångsvårdas inom den psykiatriska vården eller isoleras enligt smittskyddslagen². Nämnden har delegerat den löpande hanteringen av förordnandena till förvaltningen.

Stödpersonen är en social kontakt som ska bistå patienten i personliga frågor. Stödpersonen är inte delaktig i vården av patienten, utan ska verka som ett personligt stöd. Stödpersonen ska besöka patienten en gång per vecka för samtal och sociala aktiviteter.

Ett förordnande om stödperson varar så länge tvångsvården pågår. Därefter kan det fortsätta under ytterligare fyra veckor om både patienten och stödpersonen önskar det.

Stödpersonen, som har tystnadsplikt, redovisar sitt uppdrag till förvaltningen och får en viss ekonomisk ersättning.

FÖRVALTNINGENS ORGANISATION OCH RUTINER

Patientnämndens förvaltning handlägger ansökningarna om stödpersoner skyndsamt. Stödpersonen får ofta sitt förordnande inom något dygn från det att vården har anmält att det finns en tvångsvårdad patient som önskar en stödperson.

Uppdraget att förordna stödpersoner engagerar flera medarbetare inom patientnämndens förvaltning. Arbetet kring rekrytering, utbildning, fortbildning och förordnaden samordnas av stödpersonssamordnaren som har detta som sin huvuduppgift. I stödpersonssamordnarens tjänst ingår också handläggning, redovisning till nämnden i form av verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Ytterligare fem medarbetare är engagerade i stödpersonsarbetet, med olika andel av sina tjänster. På så sätt finns det alltid medarbetare på plats för att handlägga förordnanden så snabbt som möjligt.

Förvaltningen har under de senaste åren ägnat ett stort arbete åt att effektivisera stödpersonprocessen.

Förordnandeprocessen:

- Kliniken anmäler till patientnämndens förvaltning att det finns en patient som har rätt till och önskar få en stödpersonskontakt. Patienter har också möjlighet att skicka egen anmälan om stödperson.

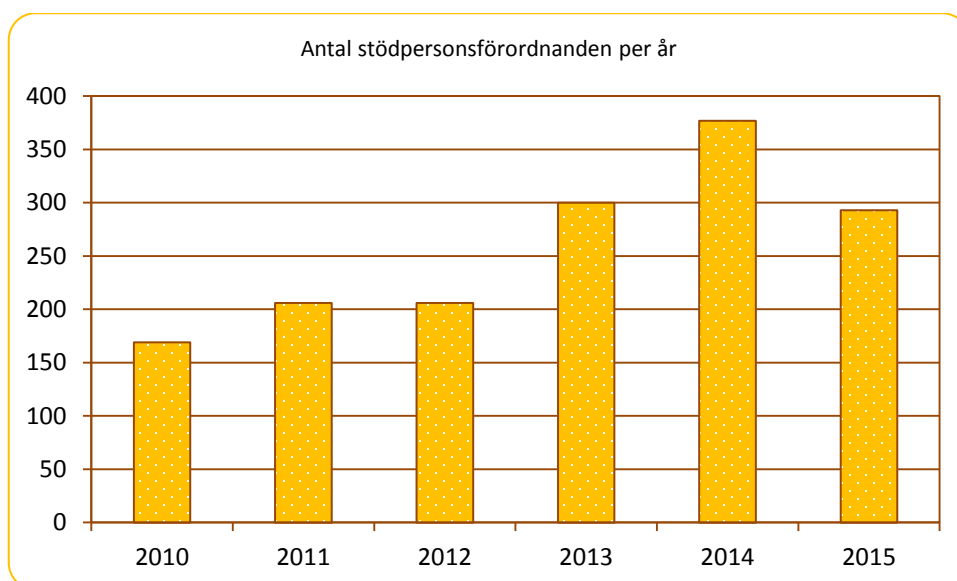
¹ Lag om patientnämndsverksamhet (1998:1656, 5§)

² Lag om psykiatrisk tvångsvård (1991:1128), lag om rättspsykiatrisk vård (1991:1129), Smittskyddslagen (2004:168).

- Förvaltningen kontakter kliniken för att få grundläggande information om patientens kön, ålder, bakgrund, intressen och annat som kan vara värdefullt att veta i valet av stödperson.
- Förvaltningen väljer, med stöd av ett register med cirka 200 aktiva stödpersoner, en person som bedöms vara lämplig att förordna. Vid urvalet tas hänsyn till kön, ålder, intresse och eventuella hinder som framförs av vårdaren. Hänsyn tas i största möjliga mån även till patientens önskemål.
- Förvaltningen tar kontakt med den tilltänkta stödpersonen för att höra om hon/han har möjlighet att åta sig uppdraget.
- Stödpersonen förordnas formellt i ett myndighetsbeslut.
- Förvaltningen informerar kliniken och patienten vem som har förordnats.
- Stödpersonen kontakter kliniken och patienten och gör därefter så snabbt som möjligt ett första besök hos patienten.

UTVECKLING AV FÖRORDNANDEN

Antalet stödpersonsförordnanden har tidigare ökat under flera år. Under 2015 noterades dock en minskning. Då skedde 297 förordnanden, vilket var 21 procent färre än föregående år.

Den 31 december 2015 hade 167 patienter stödperson, vilket var lika många som vid föregående årsskifte.

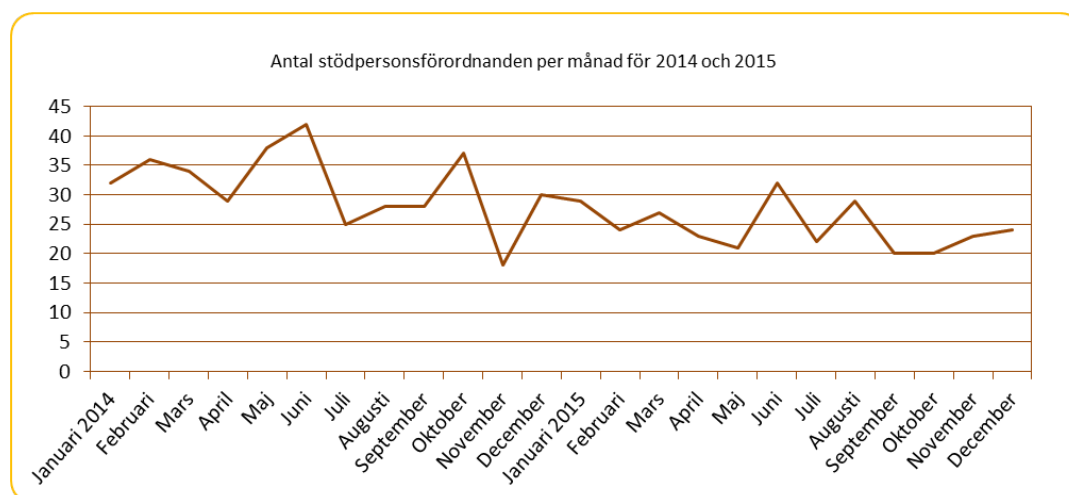
Majoriteten av de patienter som fick stödperson under perioden, 61 procent, vårdades enligt lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT). Av de övriga vårdades 38 procent enligt lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV). Fyra patienter var isolerade enligt smittskyddslagen (SmL).

Patientnämndens förvaltning har ingen entydig bild av om alla de patienter som omfattas av tvångsvårdslagstiftningen verkligen får möjlighet att få en stödperson i enlighet med deras lagliga rätt.

Patientnämnden har inte analyserat orsaken till det senaste årets minskning av antalet stödpersonsförordnanden, men ser några faktorer som möjligen kan spela en viss roll. En sådan orsak kan vara att inte alla tvångsvårdade patienter känner till eller informeras om sin rätt till stödperson, till exempel på grund av att klinikernas och medarbetarnas kunskap om patienternas rättigheter och innehållet i stödpersonsuppdraget inte hålls levande när klinikerna byter personal eller får ny organisation. Till en viss del kan det också handla om att patienter inte har behov av stöd.

Med tanke på att sammanlagt drygt 4 000 patienter tvångsvårdades i Stockholms län under 2014³ finns det dock anledning att räkna med att det finns ett mörkertal. Därför ägnar sig förvaltningen åt ett aktivt informations- och kontaktarbete, med besök på psykiatriska kliniker och direkta kontakter med både personal och patienter.

Antalet anmälningar varierar inte bara genom åren utan även månadsvis (se nedan). Därför är det svårt att få fram en prognos som stöd för planeringen av resurserna.

STÖDPERSONERNA

Förvaltningen har tydliga krav på dem som anlitas som stödpersoner, för att de ska kunna möta klientens behov och intressen på bästa möjliga sätt.

Sammanlagt cirka 220 personer är aktiva som stödpersoner. Omsättningen bland stödpersonerna är stor. Därför finns ständigt behov av nyrekrytering. Antalet uppdrag för var och en av dem varierar över tiden, beroende på hur många ärenden som anmäls från de psykiatriska klinikerna och hur lång tid som varje uppdrag varar.

³ Uppgift från Socialstyrelsen

Fördelningen mellan män och kvinnor är relativt jämn. Ambitionen är att varje stödperson bara ska ha ett förordnande i taget, men i vissa fall kan vissa stödpersoner vara förordnade för flera patienter.

Stödpersonerna avrapporterar regelbundet hur uppdraget fortskrider och får även en viss ersättning för sin insats.

REKRYTERINGEN

Förvaltningen arbetar ständigt med att rekrytera nya stödpersoner. Det finns ett speciellt behov av att få kontakt med fler yngre män som är villiga att engagera sig i uppdraget. Det finns behov av människor med annan kulturell bakgrund och andra, utomnordiska språk, för att matcha behov i det mångkulturella samhället.

Rekryteringsinsatserna sker bland annat genom mässor eller med hjälp av personer som redan har stödpersonsuppdrag.

Förvaltningen lägger stor vikt vid att de personer som rekryteras för stödpersonuppdrag verkligen är lämpade för uppdraget och att de är väl förtrogna med vad som förväntas av dem.

Kandidaterna genomgår därför en ingående intervju, där förvaltningen kan få en god bild av personen samtidigt som kandidaten får närmare information om rollen som stödperson och det som krävs för att uppdraget ska fungera på bästa sätt. Kandidaten kontrolleras även mot kriminalvårdsregistret.

Dessutom arrangerar förvaltningen en utbildning som består av tre pass på vardera tre timmar. De nya stödpersonerna får då bland annat grundläggande kunskap om psykisk sjukdom, om regelverket för tvångsvård och om den roll som stödpersonen förväntas och får ha.

Under 2015 genomfördes en sådan utbildningsomgång. Den ägde rum i maj och resulterade i 18 nya stödpersoner. Utbildningarna har utvärderats med enkäter där deltagarna ger utbildningen och dess olika delar höga värdeomdömen.

Stödpersonerna bjuds regelbundet in till fortbildning, med syftet att de ska få idéer och inspiration rörande sina uppdrag, fördjupad kunskap samt kontakter med förvaltningen och andra stödpersoner. Det fortbildningstillfälle som arrangerades i juni hade temat "Interkulturella möten i vården". Föreläsare var överläkare Riyadh Al-Baldawi, som är psykiater och psykoterapeut chef för Orienthälsan i Stockholm. De 58 deltagarna gav föreläsningen höga värdeomdömen.

INFORMATIONSSINSATSER

Förvaltningen har en nära och kontinuerlig kontakt med de psykiatriska klinikerna i Stockholms län. Det sker vid förordnandeprocessen, men även i andra sammanhang då till exempel representanter för förvaltningen besöker klinikerna på personal- och informationsmöten.

Dessutom lyfts stödpersonsuppdraget fram i de informationsinsatser som förvaltningen ägnar sig åt då den besöker olika utbildningstillfällen för vårdpersonal, möten med chefläkare och verksamhetschefer, patient- och intressegrupper samt vid konferenser och andra sammanhang då förvaltningen presenterar sin verksamhet.

Förvaltningen sprider även skriftlig information om stödpersonsverksamheten i broschyrer, nyhetsbrev och årsrapporten.

Alla stödpersoner får varje kvartal ett speciellt nyhetsbrev som tar upp aktuella frågor som berör deras uppdrag.

STÖDPERSONENS ÅTERRAPPORTERING

Varje månad lämnar stödpersonen en rapport till förvaltningen. Där beskrivs kontakter och aktiviteter under den gångna månaden, samt andra saker som kan ge förvaltningen en bild av hur stödpersonsuppdraget fungerar.

När ett stödpersonsuppdrag har avslutats får stödpersonen besvara en enkät, så att förvaltningen kan få en bild av hur uppdraget har fungerat när det till exempel gäller kontakterna med patienten och vårdpersonalen.

Åtterrapporeringen ligger till grund för förvaltningens utvecklingsarbete inom stödpersonsverksamheten, samt utbetalning av ersättning.

EKONOMI

Stödpersoner får en ersättning på 1 500 kronor per månad och uppdrag. Ersättningen är uppdelad på ett skattepliktigt arvode (900 kronor) och en ersättning för omkostnader (600 kronor). Stödpersonen kan även få viss ersättning för bilresor. Verksamheten är svår att budgetera, eftersom ekonomin har ett direkt samband med antalet förordnanden, deras längd, resor, tolkverksamhet m m.

Den sammanlagda kostnaden för ersättning till stödpersoner, resor, tolkning och kurser, ökade under 2015 med cirka 460 000 kronor till 4,082 miljoner.

Huvuddelen av kostnadsökningen är kopplad till den reseersättning som kan betalas ut till stödpersonerna. Under 2015 justerades kilometerersättningen för bilresor från 1,85 kr till 2,90 kr per kilometer. Kostnaderna för reseersättningen har i det närmaste fördubblats. Kostnadsökningen var cirka 377 000 kronor, till drygt 781 000. Förvaltningen har under året även tydliggjort och begränsat vilka resor som berättigar till ersättning, samtidigt som uppföljningen har förstärkts. Dessa åtgärder väntas leda till att kostnaderna inte kommer att öka i samma omfattning som under 2015. Det finns dock flera faktorer som ändå kan komma att påverka resekostnaderna, till exempel om antalet patienter som har stödperson ökar eller om stödpersonen har en lång resväg till den klinik som patienten vistas på.

KVALITETSSÄKRING – EGENKONTROLL

Förvaltningen har väl utvecklade rutiner för kvalitetskontroll och kvalitetssäkring. De månadsrapporter och enkäter som stödpersonerna fyller i analyseras. Vid tveksamheter tar förvaltningen direkt kontakt med patienten och/eller kliniken för att få en fördjupad bild av hur stödpersonsuppdraget fungerar. Stödpersoner som inte motsvarar de krav som ställs på dem kan fräntas sina uppdrag.

Som stöd för handläggningen finns speciella funktioner i förvaltningens ärendehanteringssystem Vårdsynpunkter. Stödpersonsverksamheten uppmärksammas även i det löpande förvaltningsgemensamma kvalitetsarbetet, med avvikelserapportering och kvalitetsuppföljningar.

MEDVERKAN I PROJEKT

Nationellt samarbete

Förvaltningen har i ett par år samarbetat aktivt med Patientnämndens förvaltning i Västra Götaland. Våra förutsättningar som storstadsområden ligger till grund för samarbete och utvecklingsarbete i syfte att kunna tillämpa en mer likartad handläggning av frågor som rör stödpersonsförordnanden.

Utveckling på förvaltningen

Arbete med rutindokument, utveckling av databas och rapporteringsverktyg pågår löpande.